

Draacs

Llegendes catalanes
amb passió de foc

Joan de Déu Prats

Dracs

Dracs

Llegendes
catalanes amb
passió de foc

Joan de Déu Prats

Primera edició: febrer del 2022

© del text: Joan de Déu Prats
(Autor representat per IMC Agència Literària)

© de les il·lustracions: Carles Arbat
(Il·lustrador representat per IMC Agència Literària)

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 x Tres

Impressió: Leitzaran Grafikak

ISBN: 978-84-1356-166-0

DL T 19-2022

Índex

Invitació a la lectura.....	5
<i>Hic sunt dracones</i>	7
Dracs pacífics	11
El drac de Begur	13
El drac del Canigó.....	17
El drac de Banyoles	23
Dracs cobdiciosos	29
La serp d'Aro	31
La serp de Manlleu	35
Dracs encantats	43
La serp de les coves de Ribes	45
Dracs amistosos	51
La serp Sanxa	53
Dracs marins	59
La Tarasca del Roine.....	61
El neguit de la Cucafera	65
Dracs ferotges	73
El Morral del Drac	75
El lluert del coll de Canes	81
L'espasa del cavaller Vilardell.....	85
El drac de na Coca.....	93

Invitació a la lectura

Existeixen, els dracs?

La pregunta es podria formular a l'inrevés i preguntar-nos si existim veritablement nosaltres, perquè, segons diferents corrents filosòfics, vivim en una projecció, en un món de ficció, en un somni. Des de la caverna de Plató fins a *Matrix* ens ho recorden. I, dins aquest somni, ens preguntem si existeixen, els dracs...

Estiguem d'acord o no amb aquesta asseveració, l'innegable és que ens movem en un món empíric, on l'experiència dels sentits ho és tot. Però ja advertien els antics que els sentits enganyen.

Fet i fet, en totes les cultures s'han manifestat criatures fantàstiques que la llum elèctrica va esvaïr. O simplement es van refugiar en l'inconscient col·lectiu. Potser els unicorns i els dracs van marxar de la nostra "realitat", com els elfs, els nans i els hòbbits van partir de la Terra Mitjana de Tolkien i la van deixar en mans de l'estirp dels homes. Una metàfora de la incredulitat moderna.

L'ésser humà actual, cal recordar-ho, ha perdut la capacitat de mirar. D'aquesta manera, és impossible apreciar "altres" realitats on reviscolen forces de la natura que només es manifesten si la mirada és completa.

La contemporaneïtat ho mira tot literalment, textualment, al peu de la lletra. És com si només veiéssim radiografies, ombres que han perdut la corporeïtat de les tres dimensions. És com si llegíssim un poema com si fos el prospecte d'un medicament. Estaria bé fer volar la imaginació i emocionar-se per recuperar la realitat plena, perquè la realitat és poètica. Tornar a aprendre a mirar el món simbòlicament per escatir què s'amaga rere el vel de l'aparent.

Un eco d'antigues percepcions, evidentment remasteritzat per la manera de mirar de moltes generacions, són els mites, les contalles i les llegendes que ens han arribat sobre els dracs, sovint barrejades amb fets considerats històrics.

En l'àmbit de la cultura catalana, tenim un bon gruix de llegendes de dracs. Dracs que eren forces de la natura, satanitzats per la religió imperant. Dracs convertits en monstres que assolen comarques, esbandits per herois, homes valents, enginyosos i singulars que branden la llança sovint guiada per entitats superiors.

Però el drac també era símbol de superació. Una bèstia que no sols s'havia de vèncer en el terreny material, sinó també en l'espiritual, per assolir cotes més altes de consciència.

Els dracs són importants, més importants del que el comú es pensa. Comptat i debatut, el patró de Catalunya és sant Jordi, i la seva diada és jornada transcendental. Jordi és un dels noms més usuals del país, i la creu del sant és la major distinció que es pot atorgar a algú. I sant Jordi va matar un drac. Tot un símbol. Tota una declaració de principis i intencions.

Aquest llibre és un gaudi per assaborir aplegades, en un sol volum, la majoria de llegendes de dracs del nostre àmbit. I, en conseqüència, una oportunitat per conèixer fil per randa l'imaginari dispers sobre les criatures d'escata i alè de foc. I una avinentesa, al capdavall, per veure els nostres somnis. Quan despertem, serà aleshores el moment de saber si els dracs existeixen veritablement.

Hic sunt dracones

Antigament hi havia una locució llatina utilitzada en planisferis i mapamundis per descriure paratges perillosos, desconeguts o poc explorats. L'expressió era *hic sunt dracones*, que vol dir 'aquí hi ha dracs'. La frase feia referència a la pràctica medieval de posar serps de mar, dracs o altres criatures mitològiques als indrets ignots dels mapes.

I, sortosament, encara resten llocs perduts.

Poc després d'encetar-se el segle XX, el paleontòleg Ernst Stromer va descobrir al Sàhara les restes d'un dinosaure que tenia unes enormes espines vertebrals que li sortien de l'esquena. Per desgràcia, tots els fòssils recollits van ser destruïts en els bombardejos que va patir Munic durant la Segona Guerra Mundial. Força anys més tard, un equip de paleontòlegs va localitzar, a la regió de Kem Kem, a l'Àfrica, noves restes d'aquella criatura antediluviana, l'*Spinosaurus*. A parer dels científics, es tractava d'un dinosaure que va viure al Cretaci i que caçava grans preses. Tenia una corpulència superior a la del *Tyrannosaurus rex* i va ser el depredador més gran que mai ha existit sobre la faç de la Terra. Els paleontòlegs estaven perplexos. "És com estudiar un alienígena arribat de l'espai. És el dinosaure més estrany que hem vist mai", van declarar. No anaven errats. Ernst Stromer, sense voler, havia descobert els dracs.

Atenent la mitologia babilònica, va haver-hi un temps abans del temps en què el món es va formar a partir d'una portentosa criatura amb fesomia de saure anomenada Tiamat. Era el principi femení generador, representació de les potències del caos i senyora de les aigües ignotes i informes del mar. La seva aparença era monstruosa. Va haver-hi un temps abans del temps en què Tiamat es va enfrontar a Marduk, fill d'Enki, déu de la saviesa. La divinitat amb escates va crear unes serps enormes, amb dents esmolades, urpes i verí a les venes, per tal que devoresin l'heroi. Finalment, però, la deessa va ser vençuda en aquella batalla fabulosa. Marduk, aleshores, va partir en dues meitats el cos de Tiamat i, d'aquelles parts, en van florir el cel i la terra ferma. En acabat, Marduk va construir una llar de veneració on els déus poguessin descansar quan davallaven del cel. S'anomenà Bab-ili, 'la porta dels déus', Babilònia. Va haver-hi un temps dins el temps, fruit

de l'herència mesopotàmica, en què els dracs es van concebre com a forces destructores. L'enemic còsmic primigeni.

En la cosmovisió grega hi ha diferents esguerros paorosos que s'endevinen com saures fabulosos, primigenis i antediluvians. Dos ous impregnats amb la semença d'un Tità van ser enterrats i, després de la fecundació i la gestació, en va néixer Tifó, un monstre amb diferents caps de rèptil i cues d'escurçó. Eren temps primigenis, quan el mar encara no tenia fons. Altres poemes arcaics mencionen que Tifó era fill de Gea i Tàrtar, nom, aquest darrer, que denominava la regió més profunda del món, sota els Inferns, allà on se situen els fonaments de l'Univers. En aquelles èpoques remotes va haver-hi una gran confrontació entre Zeus i Tifó. La bèstia, finalment, va resultar ferida pel llamp de l'olímpic i es precipità al Mediterrani. Zeus, aleshores, la va colgar de roques i terra i va crear l'illa de Sicília. Quan l'Etna entra en erupció, aflora l'alè ferotge de Tifó.

D'una altra banda, hi havia les Gorgones, monstres alats amb serps en lloc de cabells al cap. Quan Perseu, fill de Zeus i la mortal Dànae, fundador del regne de Micenes que s'enfrontà a Troia, va decapitar la més famosa de les Gorgones, Medusa, les gotes de sang d'aquella fera contra natura caigudes al mar originaren l'or vermell, el corall, tan cobejat i que tant es buscava de Begur al cap de Creus. Del cap de la Medusa de mirada petrificadora en van néixer, doncs, totes les serps del món. Aquesta habilitat la van heretar els basiliscs, dracs guardians de tresors, encara que Plini el Vell, el savi que va morir en l'erupció del Vesuvi, els descriu com menuts i amb la facultat de caminar drets.

El centre del món per als grecs era al peu del mont Parnàs i es tractava de l'oracle de Delfos, custodiat per un drac corpulent i de mirada groga que es deia Pitó. El mite explica que Apol·lo, déu solar, es va enfrontar a Pitó, la serp, animal tel·lúric en els cultes a la deessa Mare. A Delfos, Apol·lo matà Pitó, drac que posseïa el do de la profecia, per apoderar-se de la seva saviesa premonitòria i presidir l'oracle. En honor a aquella terrible criatura prodigiosa, les àugurs del temple eren conegudes com *pitonisses*, nom que encara llueixen les endevinaires.

El drac, al capdavant, és una serp fabulosa. Esculapi, déu de la medicina, en portava una de cargolada al bastó, perquè sota el seu influx s'aconseguien cures miraculoses. El drac, però, ha acabat simbolitzant el mal, potser perquè s'ha identificat amb l'aversion, la por universal de les serps verinoses.

Una contrada propícia per als ofidis era una punta d'Europa. Precisament, un dels noms grecs d'Ibèria era Ofusa, que vol dir 'terra de serps'. I, certament, no n'hi falten, i de perilloses, com l'escurçó pirinenc, que té un verí poderós. Diu la dita popular: "Picada d'escurçó, no hi arriba l'extremunció."

Plini el Vell explicava que en un dels temples de Roma es conservaven la pell i les mandíbules d'una serp colossal, morta per l'exèrcit prop de Cartago. Però, a diferència dels pagans, l'Església no oblidava qui era realment la serp: Satan. La serp d'Esculapi, però, s'ha mantingut com a símbol de la farmàcia: la copa d'Hi-giea amb la colobra enrotllada.

Amb tot, quina era la veritable fesomia dels dracs? Tothom se'ls imaginava com una mena de grans serps alades, com enormes llangardaixos, però fins que els croats medievals no van ensopegar amb el cocodril, el drac no prengué l'aparença d'aquest rèptil. A prop de Beirut erigiren una capella en honor de sant Jordi, i al costat de l'efígie del sant hi havia un cocodril momificat.

El drac va ser demonitzat. Al capdavant, és la serp, la primera configuració del diable a parer del Gènesi. El cristianisme va convertir aquelles criatures en bèsties ferotges filles del Leviatan i d'escurçons gegants. Els diferents crònics així ho precisen: "Quan la fera es capbussava al mar, les seves escates roents feien bullir l'aigua."

Fet i fet, l'alè ardent i la mirada groga dels grans saures han aguatat a casa nostra des d'èpoques nebuloses. Ernst Stromer va descobrir vestigis del primer drac, el principi generador. Els fills de Tiamat, esqueixos de llengua bífida, van arribar de punta a punta del país i diuen que van fer malvestats. Potser eren tèrbols, o potser van descobrir que era impossible enraonar amb una altra criatura inquietant: l'home.

Dracs pacífics

El drac de Begur

La costa de Begur és ben sinuosa i amaga misteris i meravelles. Hi ha moltes coves, com la del Diable, profundíssim abisme tètric. A prop d'Aigua-xellida, a la cala Ventosa, es troba Sa Roncadora, l'orifici d'una penya que els dies tempestuosos fa un soroll obscur i tenebrós. Dins les coves de Ses Falugues, unes obertures artificials fetes a la roca dels estreps d'Aiguablava, amb fesomia com d'ous gegants, s'hi amaguen unes criatures diminutes molt temudes pels pescadors. Menudes com grans de sorra, silencioses i bellugadisses, capaces de fer enfollir el més assenyat. Com cuques, llisquen dissimuladament per la pell, s'enfilen cames amunt, s'introdueixen pels orificis del cap i priven el desafortunat de les capacitats d'oïda, flaire i visió. Déu nos en guard de trobar-les!

Amb tot, el forat més màgic que guarda Begur es troba arran de mar per la banda dels penyals de Cabres. Es tracta de la cova de Gispert. Com que té l'entrada encarada a l'est, els primers rajos de sol suspesos a flor d'aigua penetren fins al fons de la caverna i formen una fantasmagoria de colors impossibles. No hi ha dubte que és el lloc preferit de les sirenes per encisar naufragats.

En aquella costa plena de ziga-zagues també hi va viure un drac. Últim de la seva espècie. El drac era l'encarregat d'encendre les llars de totes les cases, atiaua les llanternes dels llaguts per atreure el peix blau i els calamars i guiava amb el seu foc les barques dels pescadors que tornaven a terra ferma. En acabat, s'ajeia al seu racó preferit i dormia sobre el mar per refredar el foc que li bullia a dins.

Així van anar passant els jorns fins que, un matí, el drac va decidir no despertar-se perquè en el món de les persones tot rutllava. La gent de mar, aleshores, s'inquietà. I un pescador agosarat grimpà escates amunt i va poder entreveure a través de la bocassa del saure que continuava tenint encès un foc a la panxa. I tothom sap que els dracs no moren fins que s'extingeix el foc de les seves entranyes. Els pobladors d'aquelles muntanyes van respirar alleugerits. Van pensar que el drac hibernava.

Van anar transcorrent els anys i els pescadors, mariners, coralers, pastors i pagesos de Begur, atrafegats en els seus quefers, s'oblidaren del gran drac protector. Amb el temps, cresqueren pins i suredes al cap de la bèstia. Els seus narius prengueren fesomia de coves, i sobre el llom s'hi plantaren vinyes i oliveres. Fins

i tot la cua la tenia plena d'herbassars i hortes. El drac va romandre amb els ulls clucs. El seu cos donava vida i verdor a aquella terra, però cada matí s'acumulava boirina al voltant de la fera. Era l'alè que desprenia; senyal que el cor ardent li batejava.

L'eco de les velles èpoques en què un drac guardava les costes de Begur esdevingué llegenda. Però sota pedres, roques, vinyes, suredes, pins i oliveres, continua descansant el drac. Alguns asseveren que és a punt de despertar per tornar a posar ordre al desori dels humans. La seva fesomia adormida encara es contempla arran d'Aiguablava, convertida en un important accident geogràfic: el cap de Begur. Aquest penyal gris clar amb una resplendor morada interna, el va descriure un navegant fenici, transcrit en acabat per Aviè d'una manera ben poètica: "Llavors, el cap Celebàntic introdueix el seu dors fins al mar salat." Una bella imatge d'un drac adormit sobre el jaç del Mediterrani.